

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr.2021-34-40
Rīgā

11.06.2021.

Nr. 6-6/28

Tieslietu ministrijai
tm.kanceleja@tm.gov.lv

Zināšanai:
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesai
rigas.vidzeme@tiesas.lv

Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesai
rigas.latgale@tiesas.lv

Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesai
rigas.pardaugava@tiesas.lv

Rīgas rajona tiesai
riga@tiesas.lv

Rēzeknes tiesai
rezekne@tiesas.lv

Daugavpils tiesai
daugavpils@tiesas.lv

Kurzemes rajona tiesai
kurzeme@tiesas.lv

Vidzemes rajona tiesai
vidzeme@tiesas.lv

Zemgales rajona tiesai
zemgale@tiesas.lv

*Par tiesu nevienveidīgu rīcību, izlemjot
ar nolēmuma izpildi saistītos jautājumus*

[1] Tiesībsargs, izskatot personas iesniegumu, konstatēja apstākļus, kas liecina par iespējamu atšķirīgu tiesu praksi, izlemjot ar nolēmuma izpildi saistītos jautājumus

(saistībā ar Kriminālprocesa likuma 644.¹ panta pirmajā daļā¹ minētā lēmuma par soda aizstāšanu (turpmāk – *lēmums*) paziņošanu (nosūtīšanu vai nenosūtīšanu) un pieejamības dienas norādīšanu vai nenorādīšanu, ja jautājums par soda aizstāšanu izskatīts tiesas sēdē bez vainīgā klātbūtnes), un ierosināja pārbaudes lietu.

Aplūkojot normatīvo regulējumu, konstatējams, ka Kriminālprocesa likuma 651. pantā, kurā atrunāta ar nolēmumu izpildi saistīto jautājumu izlemšanas kārtība, tiesai nav noteikts pienākums nosūtīt *lēmumu* vainīgajam, ja jautājums par soda aizstāšanu izlemts tiesas sēdē bez tā klātbūtnes.

Kriminālprocesa likuma 321. pantā noteiktajos vispārīgajos noteikumos attiecībā uz spriedumu un lēmumu paziņošanu konstatējams, ka minētā panta trešā daļa paredz tikai tāda nolēmuma paziņošanu, ar kuru tiek pabeigta tiesvedība, turklāt paziņošana paredzēta tikai apsūdzētajam, kurš ir apcietinājumā, mājas arestā vai sociālās korekcijas izglītības iestādē. Atbilstoši tiesību doktrīnā² norādītajam tiesas spriedums vai lēmums, ar kuru tiek pabeigta tiesvedība, ir “ikviens tiesas nolēmums, ar kuru tiek pabeigta tiesvedība, t.sk. attaisnojošs vai notiesājošs spriedums, nolēmums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, nolēmums par kriminālprocesa izbeigšanu, reabilitējot vai nereabilitējot mirušo u.tml.”. Ņemot vērā minēto, ar tiesas spriedumu vai lēmumu, ar kuru tiek pabeigta tiesvedība, tiesībsarga ieskatā saprotams tāds nolēmums, ar kuru kriminālprocess pēc būtības iegūst galīgo noregulējumu, nevis nolēmums, ar kuru tiek izlemts ar soda izpildi saistīts procesuāls jautājums. Minēto cita starpā apstiprina arī tas, ka Kriminālprocesa likuma 321. panta trešajā daļā ietverts tieši teksts “apsūdzētais”.

Savukārt Kriminālprocesa likuma 321. panta ceturtā daļa piemērojama tikai atsevišķos – Kriminālprocesa likumā noteiktos – gadījumos.

Jāņem arī vērā, ka personām, tostarp vainīgajam, tiek nosūtītas pavēstes par tiesas sēdi. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 333. panta pirmajā un otrajā daļā noteiktajam personai, kura konkrētajā kriminālprocesā norādījusi procesuālās darbības veicējam savu adresi, ir pienākums būt sasniedzamai šajā adresē. Ja pavēste nogādāta šajā nodaļā noteiktajā kārtībā, uzskatāms, ka aicināmajai personai ir paziņots par kriminālprocesa norises laiku un vietu. Līdz ar to persona, kurai nosūtīta pavēste, uzskatāma par informētu par jautājuma par soda aizstāšanu izskatīšanu un tai pašai ir pienākums interesēties par *lēmuma* pieņemšanas dienu un tā saņemšanu tiesas kancelejā (tāpat kā, piemēram, personai, kura atrodas brīvībā, bet pēc tiesas pavēstes saņemšanas neierodas uz tiesas sēdi, kurā ticis pasludināts spriedums).

Savukārt attiecībā uz pieejamības dienas norādīšanu *lēmumā* konstatējams, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 651. panta 1.¹ daļu *lēmuma* pieejamības dienu norāda tikai gadījumos, kad ar soda izpildi saistītais jautājums tiek izskatīts rakstveida procesā, nevis tiesas sēdē. Ja jautājums par soda aizstāšanu izskatīts tiesas sēdē, nav arī pamata norādīt *lēmuma* pieejamības dienu, atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 321.¹ panta pirmo daļu, jo tā attiecas tikai uz tiesas spriedumu vai lēmumu, ar kuru tiek pabeigta tiesvedība³, nevis nolēmumu, ar kuru tiek izlemts ar soda izpildi saistīts procesuāls jautājums.

¹ Kriminālprocesa likuma 644.¹ panta pirmajā daļā noteikts, ka, ja notiesātais, kuram piemērots papildsods — probācijas uzraudzība —, probācijas uzraudzības laikā bez attaisnojoša iemesla pārkāpj tās noteikumus, rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis pēc notiesātā dzīvesvietas uz Valsts probācijas dienesta iesnieguma pamata var aizstāt neizciesto papildsoda laiku ar brīvības atņemšanu saskaņā ar Krimināllikumā noteikto.

² Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. – Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2019, 863. lpp.

³ Sk. šā atzinuma 1. lapas 3. rindkopu.

Ievērojot minēto, secināms, ka normatīvajā regulējumā nav saskatāmas sistēmiskas problēmas, proti, ja jautājums par soda aizstāšanu izskatīts tiesas sēdē bez vainīgā klātbūtnes, atbilstoši Kriminālprocesa likumā noteiktajam viņam lēmumu nav jānosūta, kā arī lēmumā nav jānorāda tā pieejamības diena.

[2] Tiesībsargs, konstatējot apstākļus, kas liecina par iespējamu atšķirīgu tiesu praksi lēmuma paziņošanā (nosūtīšanā vai nenosūtīšanā) un pieejamības dienas norādīšanā vai nenorādīšanā, vēršās pirmās instances tiesās ar lūgumu sniegt informāciju par tiesu praksi šajos jautājumos.

[2.1] Iepazīstoties ar tiesu sniegtajām atbildēm, konstatējams, ka vairākas tiesas lēmumu nosūta, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 321. pantā, 651. pantā un vairākās citās tiesību normās noteikto. No tiesu sniegtās informācijas konstatējams, ka to starpā pastāv atšķirīga nostāja par to, kā interpretējams Kriminālprocesa likuma 321. panta trešajā daļā ietvertais teksts “tiesas sprieduma vai lēmuma, ar kuru tiek pabeigta tiesvedība”. Vairāku pirmās instances tiesu ieskatā ar nolēmumu, ar kuru tiek pabeigta tiesvedība, ir saprotams arī lēmums, tādējādi interpretējot Kriminālprocesa likuma 321. panta trešo daļu atšķirīgi šajā atzinumā tiesībsarga izdarītajiem secinājumiem⁴.

Viena no pirmās instances tiesām norādījusi, ka tā nosūta lēmumu vainīgajam, kurš nav piedalījies tiesas sēdē, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 651. panta septītajai daļai⁵. Attiecībā uz minēto tiesību normu konstatējams, ka tajā vispār nav ietvertas tiesas tiesības vai pienākums nosūtīt lēmumu (neatkarīgi no tā, vai jautājums izskatīts rakstveidā, vai tiesas sēdē).

Viena no pirmās instances tiesām norādījusi, ka pamatojums lēmuma nosūtīšanai vainīgajam, kurš nav piedalījies tiesas sēdē, izriet no Kriminālprocesa likuma 74.² panta un 321.¹ panta pirmās daļas jēgas. Konstatējams, ka arī šajā pantā nav ietverti nosacījumi attiecībā uz tiesas tiesībām vai pienākumu nosūtīt lēmumu. Cita pirmās instances tiesa norādījusi, ka pamatojums lēmuma nosūtīšanai vainīgajam, kurš nav piedalījies tiesas sēdē, izriet no Kriminālprocesa likuma 339. panta trešās daļas, proti, ka personai ir tiesības iesniegt sūdzību par tiesneša vai tiesas nolēmumiem, līdz ar to nepieciešams personai arī to nosūtīt. Vēl cita pirmās instances tiesa norādījusi, ka pamatojums lēmuma nosūtīšanai vainīgajam, kurš nav piedalījies tiesas sēdē, izriet no Kriminālprocesa likuma 15. panta, proti, ka ikvienam ir tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā, objektīvā un neatkarīgā tiesā.

Savukārt trīs no aptaujātajām pirmās instances tiesām norādījušas, ka tiesnešu starpā domas attiecībā uz pienākumu nosūtīt lēmumu vainīgajam, ja jautājums par soda aizstāšanu izskatīts tiesas sēdē bez viņa klātbūtnes, dalās, vienlaikus arī atzīstot, ka normatīvais regulējums neparedz lēmuma nosūtīšanu šādā gadījumā. Viena no šīm tiesām cita starpā norādījusi, ka sakarā ar tiesnešu dažādo praksi pastāv nepieciešamība precizēt tiesisko regulējumu.

Ievērojot minēto, secināms, ka tiesu praksē pastāv atšķirīga nostāja attiecībā uz lēmuma paziņošanu, ja jautājums par soda aizstāšanu izskatīts tiesas sēdē bez vainīgā klātbūtnes. Turklāt vairākos gadījumos tiesas saskata tiesisku pamatu lēmuma nosūtīšanai

⁴ Sk. šā atzinuma 1. lapas 3. rindkopu.

⁵ Visus lēmumus, kas pieņemti šajā pantā noteiktajā kārtībā skatītajos jautājumos, izņemot šā likuma 633. panta piektajā daļā paredzēto gadījumu, var pārsūdzēt 10 dienu laikā. Šā likuma 643. pantā paredzētos lēmumus var pārsūdzēt tikai par šajā pantā noteikto procesuālo prasību neievērošanu. Sūdzības iesniegšana neaptur lēmuma izpildi. Augstāka līmeņa tiesas tiesnesis sūdzību izskata rakstveida procesā pēc lietā esošajiem materiāliem, un viņa lēmums nav pārsūdzams.

tiesību normās, kurās ietverti ar lēmuma nosūtīšanu vispār nesaistīti nosacījumi, kas liecina par tiesību normu klūdaiņu piemērošanu vai arī par, iespējams, nepietiekami skaidru normatīvo regulējumu, kā dēļ tiesas, vēloties izvairīties no potenciāla personu tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu pieļaušanas, lēmumu nosūta bez konkrēta tiesiskā pamata (viena no pirmās instances tiesām cita starpā lēmuma nosūtīšanai norādījusi tieši šādu pamatojumu).

[2.2] Tiesībsargs, izvērtējot pirmās instances tiesu sniegtās atbildes, ir konstatējis, ka tiesu starpā atšķiras nostāja arī attiecībā uz lēmuma pieņemības dienas norādīšanu gadījumā, ja jautājums par soda aizstāšanu izskatīts tiesas sēdē. Lai arī lielākā daļa šādā gadījumā lēmuma pieņemības dienu nenorāda, tomēr divas tiesas informējušas, ka to ieskatā pienākums norādīt lēmuma pieņemības dienu izriet no Kriminālprocesa likuma 651.panta 1.¹ daļas un 321.¹ panta pirmās daļas, kas ir pretrunā ar šajā tiesībsarga atzinumā izdarītajiem secinājumiem.

[3] Satversmes tiesa ir norādījusi, ka “vienveidīga tiesu prakse ir nozīmīga, raugoties no tiesību uz taisnīgu tiesu viedokļa. Tiesu pienākums līdzīgas lietas izlemt līdzīgi, bet atšķirīgas lietas - atšķirīgi pamatojas uz vienlīdzības principu”.⁶ Līdz ar to, pat ja pēc padziļinātas tiesu prakses izpēti attiecīgajās situācijās tiktu konstatēts, ka tā nerada negatīvas sekas, piemēram, attiecībā uz lēmuma pārsūdzības termiņu, uzskatāms, ka ar šādu atšķirīgu tiesu praksi jau tiek pieļauts vienlīdzības principa pārkāpums attiecībā pret personām, kuras, atrodoties salīdzināmos apstākļos, sastopas ar atšķirīgu rīcību no tiesas puses (piemēram, viens vainīgais lēmumu saņem pa pastu, bet cits to var saņemt, tikai ierodoties tiesā).

Vienlaikus jānorāda, ka atbilstoši Kriminālprocesa likuma 651. panta septītajai daļai visus lēmumus, kas pieņemti šajā pantā noteiktajā kārtībā skatītajos jautājumos, izņemot šā likuma 633. panta piektajā daļā paredzēto gadījumu, var pārsūdzēt 10 dienu laikā. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 313. panta ceturto daļu pieņemto nolēmumu pārsūdzēšanai paredzēto procesuālo termiņu sāk skaitīt no nolēmuma pieņemības dienas, bet gadījumos, kad pieņemības diena netiek noteikta, no dienas, kad procesā iesaistītā persona saņēmusi nolēmuma kopiju vai paziņojumu par nolēmuma pieņemšanu.

Attiecīgi gadījumā, ja jautājums par soda aizstāšanu izskatīti tiesas sēdē un tiesas atbilstoši normatīvajā regulējumā noteiktajam nenorādītu lēmumu pieņemības dienu, visām personām būtu vienāds pārsūdzības termiņš, jo par lēmuma pārsūdzības termiņa sākumu uzskatāma diena, kad procesā iesaistītās personas būtu saņēmušas nolēmuma kopiju. Tomēr, ievērojot, ka vairākas tiesas tiesībsargam ir norādījušas, ka lēmumā norāda tā pieņemības dienu, ja jautājums par soda aizstāšanu ir izskatīts tiesas sēdē, potenciāli var veidoties situācijas, kad personām, atrodoties salīdzināmos apstākļos, bez tiesiska pamata par termiņa sākumu lēmuma pārsūdzēšanai var tik noteikts atšķirīgs brīdis (lēmuma pieņemības diena, nevis saņemšanas diena), kas savukārt būtu uzskatāms par tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu.

Tāpat nevar atstāt bez ievērības to, ka soda aizstāšana ir tikai viens no ar nolēmumu izpildi saistītajiem jautājumiem, tādējādi, iespējams, līdzīgas problēmas attiecībā uz lēmumu paziņošanu un pieņemības dienas norādīšanu varētu pastāvēt arī citu jautājumu izlemšanā.

[4] Ievērojot šajā atzinumā secināto, saskaņā ar Tiesībsarga likuma 12. panta 8. punktu vēršu Tieslietu ministrijas uzmanību uz tiesu praksē konstatētajām problēmām attiecībā uz lēmuma paziņošanu un pieņemības dienas norādīšanu gadījumos, kad

⁶ Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-01-01.

jautājums par soda aizstāšanu izskatīts tiesas sēdē (Kriminālprocesa likuma 321., 321.¹ un 651. panta 1.¹ daļas un citu atzinumā minēto tiesību normu piemērošanā), aicinot tās aktualizēt vispārējās jurisdikcijas tiesās un Pastāvīgajā Kriminālprocesa likuma darba grupā un, nepieciešamības gadījumā, izvērtēt nepieciešamību pēc iespējamām grozījumiem Kriminālprocesa likumā, lai padarītu tiesību normu piemērotājiem attiecīgo normatīvo regulējumu skaidrāku.

Gadījumā, ja Tieslietu ministrija vēlas iegūt papildu informāciju par pirmās instances tiesu sniegtajām atbildēm, aicinu vērsties Tiesībsarga birojā.

Lūdzu Tieslietu ministriju par plānotajām darbībām un paveikto informēt tiesībsargu līdz **2021. gada 1. novembrim**.

Ar šo atzinumu pārbaudes lieta tiek pabeigta.

Ar cieņu
tiesībsarga vietā
tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne